

Historien om...

... torpet Havstornsudd

©Copyright 2010 Mauritz Henriksson

Havstornsudd 1964 Foto Alf Nordström

Namnet på torpet som ligger otillgängligt till, om man vill ta sig dit landvägen, har stavats på olika sätt. Eller hetat olika om man så vill. I den första husförhörlängden (hfl) står det "*Havstorpsudd*". En bit in på 1800-talet har det kallats "*Hagtornsudd*". Först någon gång på 1900-talet har det börjat kallats "*Havstornsudd*". I mantalslängderna (mtl) från 1660-talet till

1820 har det hetat "*Havsörsudd*". Jag använder genomgående den nuvarande stavningen Havstornsudd.

De tidigaste uppgifterna jag kan läsa, hämtar jag i mantalslängden 1715. Då fanns det ingen innevånare på torpet. Men en notering i kolumnen "anmärkningar". Där står, om jag tyder krumelurerna rätt: "*Observeras vid Dalarö*". Under hela 1720-talet står namnet Gustaf Ljung som innevånare.

Men bara en markering för hustru, samt en notering som jag har svårt att tyda, men ordet "*Dalarö*" ingår.

Kanske var det så att torpet disponerades av lotsen, tullen eller de militära, och Gustaf själv befanns i tjänst på Dalarö. Anmärkningen om Dalarö förekommer senare i tiden.

I mtl 1730 hette torparen Niels Nilsson. 1736 var det troligtvis Runström som bebodde stugan. Under flera år i mitten av 1740-talet hette innevånaren Strand. Om honom finns anmärkningen "*Fattig*". Under 1750-talet står namnet Eric Mattsson i mtl.

I den första hfl, som avser perioden 1755-69, står Eric Mattsson överst på sidan. Han var 39 år, gift med Anna som var 29 år. Detta var antagligen år 1755. Möjligen hade Eric varit gift en gång tidigare. De hade tre söner, varav den äldste, Gabriel, var 18 år. Anna kan knappast varit mor till honom. De andra var Johan och Carl, 11 resp. 7 år.

Efter Erics namn står det "*död*". När han dog framgår inte. I mtl 1759 står Eric Mattsson med, men bara hustrun är markerad i kolumnen. Sonen Gabriel hade flyttat till Ornö. Vart den övriga familjen tagit vägen framgår inte heller.

De efterträddes av torparen Anders Staffansson. I hfl finns ingen uppgift om hustru. Men i mtl 1762 och 1763 finns han med och har hustru markerad i "hustrukolumnen". Ingen uppgift om när han flyttade därifrån. Efter honom kom Olof Larsson med hustru Kerstin och dotter Anna Cajsa. Detta hade hänt före 1769. I mtl 1771 finns Olof Larsson med.

I hfl 1770-79 finns Olof Larsson med familj överst på sidan. Men de flyttade därifrån omkring 1774-75.

Nästa torpare blev Jan Andersson, med hustrun Stina Ersdotter. Jan var född 1748 och Stina 1746. De fick deras första barn, Anders, den 16 juli 1775 på torpet. De fick sedan dottern Anna Helena 14 juni 1778. År 1790 flyttade de först till Oxnö, något år senare till Spjutsund.

Ny torpare på Havstornsudd blev Jan Stephansson. Han var född på Sunnansund 30 augusti 1761, son till Anna Jakobsdotter. Jan hade bott på Ornö, men gift sig på Dalarö 17 oktober 1790 med Anna Lindqvist. Anna var

född på Svinåker på Ornö 19 januari 1768, men bodde på Dalarö när de gifte sig.

Enligt hfl 1791-97 fick de sonen Jan 18 juli 1793. Det finns dock ingen Jan inskriven i födelseboken. Kanske blev han inte döpt. Men han finns med i senare hfl. Således borde han vara född. I mtl finns familjen till 1806. Det finns ingen hfl för perioden 1802-10. Men 1807 finns de upptagna i mtl på Sunnansund. Troligtvis flyttade de dit 1805 eller 1806. Jan var ju arvtagare där efter sin mor.

Av samma mtl, 1807, framgår att de nya innevånarna på Havstornsudd blev Pär Mattsson med hustru. Från 1814 står det Pär Holmberg, ibland Peter Holmberg. Det visar sig var samma person. Pär, döpt Peter, var född 29 oktober 1779 på Sundby på Ornö. Fadern hette Matts Holmberg. Pär hade gift sig 11 november 1804 med dottern på Långbäling, Anna Brita Andersdotter. Hon var född där 6 juni 1785. De bosatte sig hos hennes föräldrar på Långbäling, och fick första barnet, Anna Cajsa, 19 oktober 1805. Hon dog 10 januari 1806. 20 januari 1807 fick de dottern Brita som bara blev 14 dagar gammal. Därefter flyttade de till Havstornsudd på Gålö.

På Havstornsudd fick de dottern Maria Margareta 8 april 1810. Det dröjde fyra år till nästa tillökning. Tvillingarna Eva och Anna föddes 18 maj 1814, men de blev bara sex veckor. Bägge dog 1 juli samma år. Den 26 december 1815 föddes Johannes. Han blev inte heller gammal, avled 26 februari 1816.

Torparen Pär Holmberg dog 25 maj samma år.

Samma år kom också drängen Carl Carlsson från Dalarö. Han uppgavs vara född på Ornö 29 september 1782. Den 2 november 1817 gifte änkan Anna Brita om sig med honom. Av behovet på kallat kan man säga. Redan 23 januari 1818 födde hon Anna Lovisa på torpet. Carl Carlsson står som fader.

Den nye maken blev inte gammal. Han drunknade på hemväg från Stockholm 30 september 1818. (Anmält till hösttinget 5/10 1818).

Anna Brita Andersdotter flyttade med sina två, av sju födda, överlevande barn till Ornö 1819.

Samma år flyttade Anders Nyberg och Brita Catharina Ersdotter in på Havstornsudd. Anders, född 3 februari 1781 på Väsby ägor, (senare Sandvreten). Han hade gift sig 30 oktober 1803 med "*änkan på Ritvik, Brita Catharina Ersdotter*". Hon var född 1767 på Värmdö. De hade inga

gemensamma barn, men hade med sig fosterdottern Johanna Catharina, född på Vad 20 januari 1812.

I anmärkningskolumnen står det att Anders var *"Dykeriuppsyningsman på Dalarö"*. Vad det nu innebar?

År 1823 flyttade också Anders far, förre skräddaren på Sandvreten, Nils Nilsson Nyberg, född 1749, in på torpet. Han hade bott kvar i stugan där Anders föddes, men blivit änkling 1823. Den gamle skräddaren avled själv i mars 1825 på Havstornsudd.

Dessutom hade drängen, änklungen, Jan Jansson Viberg bott ett år, 1823-24, där. Han gifte om sig 1824 med Greta Kajsa Lind från Utö, och flyttade till Tomta Båtsmantorp.

Hustrun Brita Catharina avled 29 maj 1829. Anders gifte om sig 27 maj 1831 med Anna Maria Söderberg. Hon kom från Ornö, var född där 22 mars 1804. Med den nya, och yngre frun, fick han sönerna Carl Anders 22 april 1832, död 16 maj s.å., och sedan Carl August 12 januari 1834.

Den tidigare fosterdottern Johanna Catharina, flyttade till Ornö i oktober 1833.

Utöver familjen bodde även drängen Pehr Pehrsson och pigan Carolina Ulrica Jansdotter där. Den senare var född på Ornö 1817, men kommit till Spjutsund med sina föräldrar. Hon var således *"dotter på Spjutsund"* när hon kom till Havstornsudd. Samt 12-åriga tjänstegossen Carl Henrik Tillberg, född 1822 i Tyresö. Han blev kvar i flera år.

Som på alla andra torp och gårdar bodde det drängar och pigor så gott som alla år. Några kan nämnas. Pigan Carolina Jansdotter, född 24/8 1812 på Ornö. Hon kom närmast från Sunnansund 1840. Hon stannade flera år, och hann med att föda oäkta sonen Carl Johan 5/2 1844 innan hon flyttade vidare.

Drängen Gustaf Lundin, född 1824 i Tyresö, kom 1850 från Västra Askvik. Han blev visserligen bara kvar något år, men kom tillbaks i början av 1860-talet med egen familj, och blev arrendator på det då nya Havstornsudd.

Torparparet, f.d. *"dykeriuppsyningsmannen"* Anders Nyberg och Anna Maria Söderberg fick inga fler egna barn. Men de tog sig an fostersonen Frans Gustaf Victor Söderberg, född 24 april 1840 på Ornö. Förmodligen var han brorson till Anna Maria. Hela familjen flyttade till Dalarö 1853. Anders hade då bott på Havstornsudd i 34 år.

Nästa torpare blev Erik Jansson, född 6 mars 1820 i Västerhaninge socken, och hans hustru Stina Cajsa Andersdotter, född 24 april 1834 på Högsta. De hade gift sig 23 oktober 1853, och kom närmast från Stymninge. Erik och Stina Cajsa fick sitt första barn, Anders Johan, på Havstornsudd 26 augusti 1854. Sedan föddes Carl Magnus 22 juli 1856. Strax efter flyttade de till Tomta Båtsmantorp.

Efterträdaren hade flyttat in redan i mars samma år. Carl Erik Carlsson, född 3 september 1830 på Ornö. Gift med Sofia Gustafsdotter, född 24 september 1826 på Nämdö. De hade tvillingarna Carl Otto Ehrenfrid och Ida Maria Sofia födda på Ornö 28 september 1854.

De fick tillökning den 6 april 1857 på Havs-tornsudd. Det blev en son som skulle hetat Gabriel Gustaf. Men både barn och mor avled samma dag. Den nyblivne änklungen Carl Erik Carlsson tog sina tvillingar med sig till Ornö den 24 i samma månad.

De var de sista som lämnade det gamla torpet på Havstornsudd. Stugan revs, och ny byggdes några år senare.

1860 hade Prins Karls *"Inrättningen"* köpt Gålö.

De byggde några helt nya gårdar, och renoverade eller byggde nytt på befintliga ställen. Havstornsudd fick helt nytt bostadshus.

I mars 1862 flyttade den första familjen in där. De blev inte torpare, utan arrendatorer. Gustaf Lundin, född 1824 i Tyresö, som tidigare bott på torpet. Han hade gift sig 28 oktober 1853 med *"dottern på Bihagen"* Brita Lovisa Östlund, född där 16 februari 1835. (anm. Den tidigare torparen Anders Nyberg och hans hustru stod som faddrar till Brita Lovisa när hon döptes.) Gustaf och Brita

Lovisa hade bott kvar hos hennes föräldrar på Bihagen. (Det gamla Bihagen. Övre och Nedre stod färdiga på våren samma år som Havstornsudd)

Gustaf och Brita Lovisa hade varit flitiga med barnalstrandet. Redan 1 december 1851 hade hon fött oäkta sonen Karl Gustaf. Den 11 september 1853 hade hon fött Anna Sofia. Dottern var också född före vigseln, men det noterades att modern var "*Gustaf Lundins fästekvinna*" det framgår också av hfl att Gustaf var far till bägge de barnen. Efter vigseln hade de fått två pojkar, 1855 och 1857, men de avled bägge 1857. Den 28 september 1858 hade de fått Emma Lovisa.

De hade således tre barn med sig när de flyttade in på Havstornsudd. I familjen ingick även hustruns far, änklingen och förre torparen på Bihagen, Karl Erik Östlund.

Efter inflyttningen utökades familjen med:

Mathilda Charlotta	19 maj 1862
Maria Amalia	28 juli 1863
Nils Erik	19 oktober 1864

Det föddes ett barn till senare.

Dessutom hade de med sig från Bihagen foster-barnet Johan Vilhelm Söderberg från "inrättningen", född 19 maj 1851 i Stockholm. De fick sedan ytterligare ett fosterbarn. I slutet av 1865 bodde det 11 personer i stugan.

Familjen fick en son till, Johan Erik, den 25 december 1866. Modern, Brita Lovisa, avled samma dag, och barnet 5 dagar senare.

Brita Lovisas far, Karl Erik Östlund, flyttade därifrån till okänd ort i oktober 1868.

Äldste sonen flyttade till Ornö 1869. Han återkom till Gålö och blev arrendator på Liåker. Karl Gustaf avled på Olsholmen 1936.

Dottern Anna Sofia flyttade till Vendelsö 1872.

Dottern Emma Lovisa till Stockholm samma år. Det året flyttade även änklingen Gustaf Lundin från Havstornsudd, med de tre yngsta barnen till Stegsholm.

Ny arrendator blev Gabriel Gustaf Ekman, född 22 november 1825 på Ornö. Gift med Eva Sofia Karlsdotter, född 26 november 1827. Också hon på Ornö. De hade två döttrar. Anna Maria, född 1849, och Sofia Elisabeth, född 1855. Båda på Ornö. Innan de kom till Havstornsudd hade de bott på Ljushagen. Förutom sina egna barn hade de tre fosterbarn från "Inrättningen" med sig.

Plus ett som redan fanns där. Familjen blev bara kvar på torpet till mars 1873.

Efterträdaren kom från Ornö i april. Johannes Pettersson, född i Bro församling i Värmlands län den 18 januari 1832. Gift med Kristina Sofia Karlsdotter, född 14 december 1842 på Ornö. De hade dotter Maria Sofia som var född på Ornö 14 mars 1864. De hade inga fosterbarn från "inrättningen" de första åren. Sedan tre eller fyra.

Johannes Pettersson med familj flyttade till Dalarö 27 april 1886. Åter stod torpet utan arrendator.

Nästa innevånare kom närmast från Muskö, men hade tidigare bott på Spjutsund. Anders Olof Jansson, född i Västerhaninge församling 25 september 1853. Hans hustru, Emma Maria Sofia Söderberg, var född på Ornö 6 juni 1858.

De hade fått sitt första barn, Anders Gustaf, på Spjutsund 28 juli 1877. Därefter kom Karl Wilhelm 1881, och Ernst Hjalmar 1884 på torpet Hoppet på Muskö. På Havstornsudd utökades familjen med August Sigfrid 15 februari 1887.

Hela familjen flyttade tillbaks till Spjutsund i november 1890.

Vid den tiden fanns två fosterbarn från "inrättningen" på Havstornsudd, och tre "tjänstegossar". De senare var f.d. fosterbarn som vuxit ur den rollen.

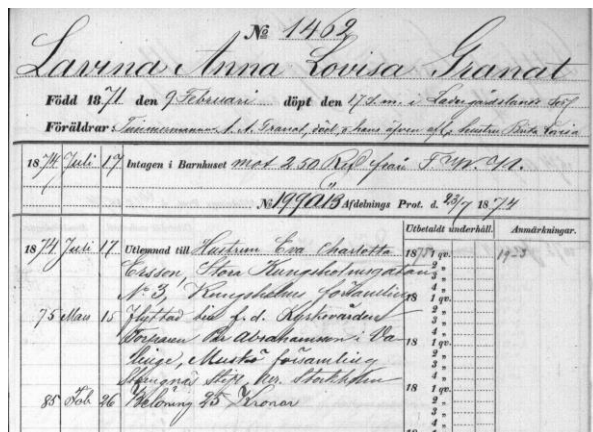
Samma dag som den förra arrendatorn flyttade ut, flyttade en ny in. Anders Gustaf Karlsson, född på Nylända vid Årsta 18 februari 1839. Han kom från Stegsholm med hustrun Fredrika Josefina Lidman. Hon var född 29 mars 1849 på Ingarö. De hade bott 20 år på Stegsholm, och fått sönerna Karl Gustaf 14 juni 1871, och Ernst Johan 24 mars 1880 där. Båda var med till Havstornsudd.

Den äldre av dem flyttade till Askvik 1891, men kom tillbaks året efter. Han gifte sig 7 oktober 1892 med Lavina Anna Lovisa Granat. Hon var piga på Fröbergs, men hade fött oäkta dottern Elvira Charlotta redan 23 juni samma år på Havstornsudd. Man kan anta att Karl Gustaf var barnets far.

Lavina Anna Lovisa Granat, var född 9 februari 1871. Enligt hfl var hon född i Västerhaninge förs. Om det var hon själv som medvetet ville dölja sin

bakgrund, eller om någon annan vilselett henne framgår inte. När jag ville se vilket boställe hon föddes på, kom jag fram till följande.

Lavina var född i Ladugårdslands förs. (Hedvig Eleonora) i Stockholm. Föräldrarna var timmermannen Anders Andersson Granat, och hans hustru, 31-åriga Brita Lovisa Pettersson. De bodde på Riddargatan 12. Dottern var deras första barn. Timmermannen dog några år senare, och modern den 8 mars 1874. Flickan omhändertogs av Allmänna Barnhuset 17 juli samma år, och blev barnhusbarn 1462. Först lämnades hon till Eva Charlotta Ersson på Stora Kungsholmsgatan 3. 15 mars 1875 flyttades hon till f.d. kyrkvärden, torparen Pär Abrahamsson, i Valinge på Muskö.

Ur Allmänna Barnhusets arkiv

15 år gammal gjorde hon ett försök att flytta till Stockholm den 4 november 1886.

Men hon kom tillbaka redan den 13 i samma månad. Därefter bodde hon på Ingvaldsnäs på Muskö. Lavina födde en oäkta dotter där den 3 september 1888. Henne lämnade hon kvar på Muskö när hon flyttade till Gålö i november 1889.

Karl Gustaf och Lavina med dottern Elvira Charlotta flyttade till Säfnäs 1893. Där fick de sonen Ernst Gustaf 29 november samma år. De fick sedan

ytterligare två döttrar, men de avled båda inom några månader. De bodde sedan en kort tid på Dalarö, innan de återkom till Havstornsudd i april 1898.

Karl Gustafs föräldrar och yngre bror var då kvar på torpet. Brodern flyttade emellertid till Stockholm i juli samma år. Föräldrarna och Karl Gustaf med sin familj flyttade alla till Spjutsund på hösten 1899. Det fanns då inga fosterbarn från "Inrättningen" på Havstornsudd. Karl Gustaf avled 1942. Lavina Anna Lovisa avled på Lindersvik 1960.

Ny arrendator 7 november 1899 blev Karl Johan Stenbom, född 9 februari 1863 på Ornö. Hans hustru, Amanda Josefina Svensson var född på Stymninge 7 maj 1858. De hade bott på Södra Sand på Ornö, och fått döttrarna Gerda Lovisa 16 april 1892, och Anna Sofia Eugenia 10 februari 1894 där.

Samma dag de anlände fick de också två foster-barn. De två flyttade därifrån som "överåriga" 1904 respektive 1906. De blev de sista fosterbarnen från "Inrättningen" på Havstornsudd, så vitt jag kan se i tillgängliga böcker. Familjen Karl Johan Stenbom flyttade därifrån i november 1907. Ersättaren hade anlämt redan i maj samma år.

Karl Gustaf Söderberg, född på Ornö 7 juni 1856, gift sedan oktober 1883 med Anna Albertina Jakobsson, född 19 januari 1860 på Sandemar. De hade två söner födda på Ornö. Amandus Gereon, och Gustaf William Eugen. Den äldre sonen flyttade till Brännkyrka 1914. Övriga familjen fanns kvar på Havstornsudd 1930.